

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

ZSS.422.35.2017.AT

Warszawa, 08 września 2017 roku

**Pan
Sławomir Jan Piechota
Przewodniczący
Komisji do Spraw Petycji
Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej**

Odnosząc się do petycji druk Nr BKS-145-218/17, wniesionej do Sejmu RP 12 kwietnia 2017 r., w sprawie zmiany art. 61, 64 oraz 64a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r. poz. 930, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą”, w zakresie dotyczącym katalogu osób zobowiązanych do wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej, należy podnieść, że wnoszący porusza istotny problem ustawowego obowiązku ponoszenia opłat za pobyt w domu pomocy społecznej, ciążącego na zstępnych w bliższej lub dalszej kolejności wobec wstępnego. Zabranie głosu w tej sprawie przez Rzecznika Praw Dziecka jest konieczne i uzasadnione, tym bardziej że Rzecznik wyraził już wcześniej poparcie dla propozycji zawartych w petycji Nr BKSP-145-218/16, obejmującej to samo zagadnienie. W tym miejscu należy zasygnalizować, że żądania będące przedmiotem petycji nie zostały wówczas uwzględnione przez Komisję.

Na potrzebę wprowadzenia zmian w ww. zakresie Rzecznik Praw Dziecka zwracał uwagę także w wystąpieniu generalnym z 20 kwietnia 2017 r.¹ do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w którym postulował, aby zwolnienie od obowiązku wnoszenia opłaty za pobyt członka rodziny w domu pomocy społecznej było zagwarantowane także wówczas, gdy stoi to w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego.

¹ ZSS.422.14.2017.AT

Obowiązek ponoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej jest związany bezpośrednio z pokrewieństwem, co wynika z art. 61 ustawy. Ustawa nie kreuje obowiązku ponoszenia opłat za pobyt w domu pomocy społecznej w relacji do obowiązków alimentacyjnych, określonych w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. W obowiązującym stanie prawnym, osobę zobowiązaną do wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej zwalnia się całkowicie z tej opłaty na jej wniosek pod warunkiem, że przedstawi prawomocne orzeczenie sądu o pozbawieniu rodzica władzy rodzicielskiej nad tą osobą i oświadczy, że władza rodzicielska nie została przywrócona (art. 64a ustawy).

Jak wynika z badań przeprowadzonych przez Polską Federację Związkową Pracowników Socjalnych i Pomocy Społecznej - w ostatnim roku z obowiązku ponoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej rodzica, który w przeszłości nadużywał władzy rodzicielskiej zwolniono tylko troje dorosłych już dzieci pensjonariuszy².

Powyższe uzasadnia wniosek, że art. 64a ustawy nie zabezpiecza w wystarczający sposób interesów osób zobowiązanych do ponoszenia przedmiotowej opłaty, jak również nie realizuje w pełni celu dla którego przepis ten został wprowadzony. Zgodnie z uzasadnieniem do projektu ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej (Dz. U. poz. 1310), która wprowadziła art. 64a, przepis ten miał pozwolić na nieponoszenie kosztów utrzymania rodzica w domu pomocy społecznej przez dziecko, w stosunku do którego rodzic przez całe życie postępował w sposób naganny, lekceważąc swoje obowiązki, a przez to dzieci musiały przebywać w środowisku pieczy zastępczej.

Obowiązujące przepisy ustawy nie uwzględniają okoliczności, gdy zobowiązanie do ponoszenia kosztów utrzymania mieszkańca domu pomocy społecznej dotyczy osób, względem których dotychczasowe postępowanie pensjonariusza domu pomocy społecznej było naganne, nie tylko moralnie (zaniedbywanie obowiązków rodzicielskich, w tym obowiązku alimentacyjnego, porzucenie dziecka, stosowanie przemocy, popełnienie przestępstwa na szkodę dziecka), a pomimo tego – z różnych przyczyn, niezawinionych przez dziecko - nie zostało wydane orzeczenie w przedmiocie pozbawienia władzy rodzicielskiej. Przepis w obecnym brzmieniu nie chroni także dalszych zstępnych osoby umieszczonej w domu pomocy społecznej, nawet w sytuacji zwolnienia od opłaty za pobyt bliższego

² Badanie przeprowadzone w oparciu o dane jednostek organizacyjnych pomocy społecznej udostępnione w całej Polsce w ramach procedury zapytania publicznego o podanie liczby decyzji zwalniających z odpłatności za pobyt w domach pomocy społecznej w trybie art. 64a ustawy o pomocy społecznej za okres od czerwca 2016 r. do czerwca 2017 r.

zstępnego. Do poniesienia tej opłaty w przypadku pozbawienia władzy rodzicielskiej rodzica umieszczonego w domu pomocy społecznej zobowiązany zostanie jego wnuk.

Nie oceniając szczegółowo zaproponowanych przepisów, Rzecznik Praw Dziecka popiera w pełni ideę petycji. Nawiązuje ona bowiem do zasady słuszności i szeroko rozumianej sprawiedliwości społecznej. W sytuacji, gdy wstępny nie wykonywał ustawowego lub wynikającego z orzeczenia sądu obowiązku alimentacyjnego wobec bliźszego zstępnego lub w inny sposób rażąco naruszał wobec niego zasady prawa rodzinnego albo popełnił przestępstwo na szkodę dziecka, wobec którego sprawował władzę rodzicielską - nie może oczekiwać, że w każdych okolicznościach zstępny będzie bezwzględnie zobowiązany do spełniania świadczeń związanych z zapewnieniem utrzymania i opieki wobec wstępnego. Dotyczy to obowiązków ustawowych ciążyących na zstępnym zobowiązanych zarówno w bliższej, jak i dalszej kolejności wobec wstępnym.

Prawo musi chronić dorosłe dzieci rodziców, w przypadkach braku wykonywania przez nich obowiązków rodzicielskich, uchylania się od świadczeń alimentacyjnych, nadużywania władzy rodzicielskiej czy popełniania na szkodę małoletnich dzieci przestępstw. Zstępni w bliższej i dalszej kolejności w takich sytuacjach, niezależnie od ich statusu majątkowego, powinni mieć możliwość uchylenia się od obowiązków pokrywania kosztów pobytu rodzica w domu pomocy społecznej.

W praktyce zdarzają się przypadki, że po świadczenia alimentacyjne do dzieci zgłaszają się rodzice, którzy całe życie nie interesowali się swoim dzieckiem i nie dokładali jakichkolwiek starań do jego wychowania, utrzymania, nie wywiązywali się z odpowiedzialności rodzicielskiej. W obecnym stanie prawnym w takich przypadkach dziecko i jego zstępni, a także inne uprawnione do alimentacji osoby mają możliwość powołania się na przepisy ogólne dotyczące wykonywania prawa podmiotowego. Tego typu roszczenie rodzica o świadczenia alimentacyjne, w skonkretyzowanej sytuacji, może stanowić nadużycie przysługującego mu uprawnienia.

Zgodnie z art. 144¹ Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, zobowiązany może uchylić się od wykonania obowiązku alimentacyjnego względem uprawnionego, jeżeli żądanie alimentów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Przepis chroni więc zobowiązanego przed wykonywaniem obowiązku alimentacyjnego względem uprawnionego w określonej w Kodeksie sytuacji. Ochrony takiej pozbawiony jest zaś zstępny zarówno w bliższej, jak i dalszej kolejności, który decyzją administracyjną jest obciążony kosztami pobytu wstępnego w domu pomocy społecznej, gdy wstępny rażąco naruszał zasady prawa

rodzinnego i uchylał się od wykonywania obowiązków wynikających z odpowiedzialności rodzica wobec dziecka. Podkreślenia wymaga, że zaproponowane w petycji rozwiązanie znajdzie zastosowanie tylko w sytuacjach wyjątkowych, gdyż co do zasady, obowiązek zstępnych wobec wstępnych nie może być przerzucony na gminę, a co za tym idzie na podatników. Należałoby także rozważyć wprowadzenie odpowiedniej regulacji w tym zakresie do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Z wyrazami szacunku
Marek Szlachetka